

[Analýza vojenské intervence Sovětského svazu v Afghánistánu a analýza světového velmocenského dění po 2. světové válce]

800120-1

Vojenská intervence Sovětského svazu v Afghánistánu musí být posouzena nejenom morálně a právně, ale také a snad především analyticky, „věcně“ (alespoň v počátcích). Před zásahem existovala v Afghánistánu prakticky občanská válka (alespoň v počátcích). Na jedné straně tu byla komunistická nebo přinejmenším komunisty řízená a podporovaná vláda, na druhé straně tu byly početné skupiny, které vládu odmítaly z nacionálních a náboženských důvodů. Mluvit o kontrarevolučních silách je zkreslením situace (podobně bylo zkreslením, když se o kontrarevoluci mluvilo v Československu v roce 1968). V opozici byli především vyznavači islámu; právě proti nim především byly namířeny největší represe, a to jak za vlády Tarázího, tak za vlády Amína (a pravděpodobně také dnes za vlády Babraka Karmala).

Sovětské jednotky vtrhly na afghánské území údajně na opětovanou žádost afghánské vlády. Vzhledem k tomu, že dnešní vládce (má celou řadu funkcí, mj. je předsedou vlády) Afghánistánu byl mimo afghánské území, je třeba předpokládat, že intervenci si vyžádal Amín. Ten však byl právě v důsledku intervence zbaven funkce i života, neboť bez intervence by k tomu pravděpodobně nedošlo. (Bylo by absurdní se odvolávat na žádost vlády, která se ustavila teprve po intervenci a na jejím základě.) Už to je možno právem interpretovat jako vměšování do vnitřních záležitostí (původně bylo oznámeno, že jde jen o pomoc a ochranu proti vnějšímu nepříteli). Ale dnes už jde o oboj s partyzány, kteří jsou nepochybně afghánskému původu. Afghánská armáda se zčásti rozložila, zčásti přešla na stranu partyzánů; dnes proti sobě tedy stojí převážně nacionálně a islámsky orientovaní příslušníci odboje (partyzáni) na jedné straně a sovětská vojska na straně druhé. Dnes se rozšířily informace, že Karmal dal popravit víc než sto osob, mezi nimi vysoké důstojníky armády. A v této úloze mu kryjí záda sovětské jednotky. Čím se liší Karmal od Amína? Když Amín nastoupil do funkce, také vyhlásil amnestii. – Tady nemá smysl se pokoušet najít důvody sovětské intervence; nanejvýš nás může zarážet naprosto arogantní ledabylost v přípravě a provedení celé věci.

Podstata je ovšem jinde: je to dlouhodobá, staletá linie carské politiky a diplomacie, v níž sovětská jednoznačně (a v jistém smyslu stejně „úspěšně“) pokračuje. Přistupují však některé speciální rysy, kterým je nutno věnovat zvláštní pozornost.

(krouž. blok, č. 80-004; Praha, 800120-1.)

800120-2

Po druhé světové válce byly rozděleny mezi hlavní mocnosti světa tzv. sféry vlivu: do sovětské sféry náleželo veškeré území, na něž vstoupili sověšší vojáci. Na naprosté většině tohoto území sovětské jednotky zůstaly; Československo představovalo na 22 roky výjimku (jednu z nemnohých). Z této sovětské sféry vlivu se vymanila jen Jugoslávie a do jisté míry (mnohem později) Rumunsko. Časem se ovšem sféra sovětského vlivu začala rozšiřovat, dokonce na jiné kontinenty, než je Evropa nebo Asie. Brzo po válce se ještě Stalin pokoušel rozšířit sovětskou sféru vlivu ze Severní na Jižní Koreu; tenkrát se to stalo ještě prostřednictvím severokorejské armády a za účinné asistence Číny. Tenkrát se to nezdařilo; mnohem později se však něco podobného podařilo ve Vietnamu. Sovětské sféře vlivu se podařilo za Chruščova zakotvit na americkém kontinentu, když si poskytnutím pomoci nejprve zavázalo a poté skutečně podřídilo Fidela Castra. Karibská krize představovala obrovské ohrožení světového míru, ale byla zažehnána rezignací Spojených států na Kubu jako území vlastní sféry vlivu – pod tou podmínkou, že se z Kuby stáhnou sovětské raketové základny. Dnes tam však sovětské jednotky jsou (údajně jen pro výcvik Kubánců). Kubánských vojenských sil je naproti tomu užíváno např. v Africe, podobně jako Vietnamců zase v Kambodži. Na taková vzdálenější místa posílá Sovětský svaz pouze „poradce“ a odborníky. Vlastních vojsk užívá (s výjimkou Kuby a Vietnamu) pouze v mocenské sféře přímo v rámci bloku na územích blízkých nebo přímo sousedících se Sovětským svazem. Tak intervenoval vojensky v Maďarsku v r. 1956 (a hrozil intervencí téhož roku i v Polsku), a v podstatě téhož schématu („proti kontrarevoluci“) užil i v r. 1968 v Československu. Afghánistán je v tom ohledu novinka, protože tam intervenují sovětské jednotky přímo, ačkoliv to není (nebyl) stát, který by náležel do sovětského bloku. Taková intervence má téměř vždy za následek změnu vlády, což průkazně dosvědčuje, že odvolání na „pozvání vlády“ je pouhá záminka, která většinou ani věcně neobstojí (v případě Československa nešlo o pozvání ze strany žádného státního orgánu – a přece Sověti intervenovali „na pozvání“ – dosud však nebylo zveřejněno, na či pozvání). Občas se proces politického sblížení se Sovětským svazem, navázání užších styků, uzavření přátelských dohod a smluv, posléze pak vítězství prosovětské strany a vyřazení politických protivníků nedemokratickými metodami (leckdy i terorem) pokoušejí západní státy (zejména Spojené státy) zabránit nezřídka analogickými metodami ze své strany (pučem, převratem, terorem atd.). Dost brzo po válce se jen díky západním mocnostem podařilo přežít Frankově a Salazarově diktatuře, a jenom díky jim mohla v Řecku „zachránit“ situaci fašizující vojenská junta. Na to reaguje sovětská politika preventivně a ideologicky.

(krouž. blok, č. 80-005; Praha, 800120-2.)

800121-1

Po druhé světové válce vznikla celá řada komunistických nebo komunisty kontrolovaných režimů, z nichž pouze jugoslávský můžeme považovat za schopný existovat v dané podobě bez přímého sovětského zaštitění a mocenského vlivu. (O Rumunsku je zatím těžko to posoudit; bude to ostatně vystaveno zkoušce i v Jugoslávii, až zemře Tito.) Lze mít za pravidlo, že režimy, ovládané nebo kontrolované Sověty jsou neschopny obstát samy o sobě. To nemůže být náhoda, ale je to nejspíš zcela záměrná politika. Vlády, které proti svému lidu potřebují vnější oporu, jsou ochotnější udělat, co se od nich požaduje. Proto dochází k tomu, že vládní opatření v takových zemích jsou nerozumná, ba že provokují vnitřní napětí a rozpory ve vlastní zemi. Oficiální ideologie tomu říká „proletářský internacionalismus“ a považuje za jeho podstatu to, že zájmy první země socialismus je třeba klást výš než zájmy vlastní země a jejího lidu. Prakticky to pak vypadá tak, že jednotlivým zemím se naskýtá lada program jakési „vlastní cesty k socialismu“, což je eufemismus pro jakési outsiderství. Normou je hlavní cesta k socialismu, cesta obecná a tím v zásadě jediná, totiž cesta národů Sovětského svazu. Protože se však – alespoň ve střední a východní Evropě – situace socialistických satelitů značně přibližuje, začíná se ve vědomí jejich obyvatel upevňovat myšlenka, že sovětská cesta je vlastně historická anomálie, podmíněná konkrétními sociálními a politickými poměry v carském Rusku a později v Sovětském svazu, a tudíž neaplikovatelná na země, které po staletí náleží do oblasti evropské západní kultury a politiky. Je proto zapotřebí nejen formulovat potřeby a principy této středo- a východoevropské cesty k socialismu, ale je zapotřebí zejména začít co nejvěcněji uvažovat o možnostech vytvoření většího federalizovaného státního celku, který by se hospodářsky, politicky a zejména kulturně mohl rozvíjet po svém a ve shodě se svými starými vlastními tradicemi. Čím větší tlak bude Sovětský svaz vyvíjet na tyto malé, rozdrobené státy a státečky, tím víc se bude toto uvědomění šířit a tím zralejší bude brzo situace i k praktickému řešení uvedených úkolů.

(krouž. blok, č. 80-006; Praha, 800121-1.)